

di indipendenza decisionale e sovranità dei primi (propria monetazione accanto a quella federale, propri magistrati, ecc.) non esclude necessariamente l'esistenza di uno stato federale. E' chiaro che esiste uno schema teorico dei rapporti e dei comportamenti tra (città-)stato membro e governo centrale sia per il mondo greco antico sia per l'età moderna, e tuttavia bisogna tener conto dell'attualizzazione di tali comportamenti nelle reali situazioni storiche, assai variabile se si considerano il contesto storico-politico del momento (ad es. l'aumentare o il decrescere di pressioni esterne), nonché il contesto geografico (ad es. l'isolamento di un determinato territorio tribale o cittadino rispetto al centro federale, ecc.) o economico, elementi tutti che possono influire (anche solo momentaneamente) sulla maggiore o minore stabilità o coesione di una lega, e che sono ben presenti alla moderna storiografia sul mondo greco per spiegare i cambiamenti o la tipologia di certe leghe greche rispetto ad altre o rispetto ad altri periodi⁶. Del resto la sovranità e l'indipendenza amministrativa, giudiziaria, costituzionale, monetaria delle comunità membre di stati federali greci "autentici" è un dato ormai assodato; e per dirla tutta non sono pochi i casi in cui esse manifestano indipendenza politica e militare anche sul piano internazionale discostandosi dalla comune condotta federale e discostandosi così anche da quello che è lo schema teorico di un moderno stato federale⁷.

Questi miei appunti non inficiano assolutamente l'importanza dello studio condotto da F.Senatore, che d'altronde non ci impone la certezza dei suoi risultati ma li vede solo e semplicemente come i "più probabili". Resta di sicuro questa certezza, che le sue riflessioni contribuiscono senz'altro e proficuamente al dibattito in corso sulle leghe dell'Italia antica.

*Loredana Cappelletti*⁸

XENOFÓN. *Hostina, Sokratova obhajoba.* Překlad a poznámky Andrej Kalaš, úvod Matúš Porubjak. Kalligram, Bratislava, 2006, 206 stran.

V roce 2006 vyšel ve vydavatelství Kalligram v Bratislavě slovenský překlad dvou spisů řeckého spisovatele Xenofóna, Hostiny a Sókratovy obhajoby. Text je sestaven zrcadlově, jednu stranu řeckého originálního textu paralelně doprovází slovenský překlad. Překladatel Andrej Kalaš doplnil tento text i poznámkovým aparátem, slovníčkem s méně známými řeckými výrazy a jejich slovenskými ekvivalenty a jazykovým komentářem, zaměřeným především na obtížnější syntaktické jevy.

Kniha je uvozena krátkou statí, jejímž autorem je Matúš Porubjak. Obsahuje informace o životě Xenofóna, o jeho dětství, dospívání (součástí výchovy v athénské starověké společnosti byla i symposia, pořádaná předními athénskými občany, jichž se Xenofón v doprovodu svého otce pravidelně zúčastňoval), o tom, jak se údajně seznámil se Sókratem, o jeho účasti v neslavném vojenském tažení Kýra mladšího proti bratrovi Artaxerxovi II., návratu do Řecka a jeho dalším životě na statku v Élídě, později v Korintu, resp. o tom, jak ovlivnily život Xenofóna a jeho rodiny vztahy mezi jednotlivými řeckými obcemi. Ústřední část úvodní statí je věnována tomu, jaký obraz Sókrata nám Xenofónova díla zanechala v konfrontaci s díly Platónovými, resp. i se zcela odlišným vyobrazením Sókratovy postavy u Aristofana (Oblaka). Na literárně-filozofickou vsuvku navazuje popis řeckého symposia

⁶ Vd. ad es. le osservazioni in proposito di F.W.WALBANK, *Were there Greek Federal States?*, in *Selected Papers. Studies in Greek and Roman History and Historiography*, Cambridge 1985, 20–37, spec.27–33.

⁷ Oltre a F.W.WALBANK, *ibidem*, vd. anche tra gli altri S.N.CONSOLO LANGHER, *Stati federali greci. Focesi, Calcedesi di Tracia, Acarnani (Storia e Istituzioni)*, Messina 1996, xiv-xx; H.BECK, *Polis und Koinon. Untersuchungen zur Geschichte und Struktur der griechischen Bundesstaaten im 4.Jahrhundert v.Chr.*, Stuttgart 1997, 174–187 (in particolare sulla "innere Instabilität" della Lega tessala nel V sec.a.C., ravvisabile nella condotta indipendente e diversa di alcune città rispetto alle decisioni del *koinon* negli affari di politica estera, vd. pp. 124–125).

⁸ Institut für Römisches Recht und Antike Rechtsgeschichte, Universität Wien, Schenkenstrasse 15–18, A-1010 Wien

a jeho role v athénské společnosti, v závěru se autor zamýšlí nad otázkou charakteru vztahů mezi muži při athénskými symposiích, jež bývají někdy považovány za homosexuální.

Po úvodní stati následuje řecký text dvou Xenofónových děl, Hostiny a Sókratovy obhajoby, doplněný slovenským překladem (u méně známých řeckých výrazů je na téže stránce uveden i jejich slovenský ekvivalent). Překlad obsahuje celou řadu zajímavých míst, v nichž autor uplatňuje jiné než tradiční způsoby překladu a vyhýbá se tím určitým zautomatizovaným standardům v překládání, které mnohdy působí poněkud nepřesvědčivě a těžkopádně (např. Symp. II, 3, str. 40–41: *μηδαμῶς* „To nemyslíš vážně!“). Překlad je místy poměrně volný, autor se často zřejmě ve snaze vyhnout se stylistickým nesrovnalostem nepřijatelným ve slovenském textu snažil hledat jiné možnosti překladu, čímž balancuje na hranici toho, co je v korektním překladu přípustné. Často volí spíše interpretaci na základě kontextu (jedná se zejména o překlady výrazu *ἕφρη*: např. Symp. II, 17, str. 50–51: „prekvapene sa spýtal“), či obvykle uváděný výklad řeckého výrazu (např. Symp. II, 4, str. 42–43: Sókratovu odpověď *καλοκάγαθίας νῆ Δί'* autor překládá „ničím iným ako dokonalou harmóniou duše a tela, ktorú označujeme slovom kalokagathia“).

V závěru knihy je zařazen poznámkový aparát obsahující výklad gramatických jevů, zejména z oblasti starořecké syntaxe. Autor zde čerpal z Mluvnice jazyka řeckého (Niederle, J., Niederle V., Varel L., Praha 1956), z odborné publikace Greek Grammar (Smyth, H., W., Harvard University Press 1920) a ze slovníku A Greek-English Lexicon (Liddell, H. G., Scott, R., Jones, H., S., Oxford 1969). Některé výklady z výše zmíněných publikací jsou navzájem konfrontovány, užitečné by jistě bylo i to, kdyby se okruh odborné literatury rozšířil i o další starořecké gramatiky, a tím by se nabízely možnosti k širší diskusi o vybraných problematických jevech v tomto řeckém textu.

Knihy je vítanou pomůckou zejména pro širší okruh zájemců o antickou kulturu a pro studenty staré řečtiny. Poznámkový aparát, slovníček i praktická struktura knihy umožňuje snadnější orientaci v řeckém textu a může být dobrým vodítkem k pochopení různých jazykových i jiných zvláštností řeckého textu.

Kateřina Pořízková

